

גליון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

מקץ - חנוכה

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2024

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת מקץ - חנוכה

אמונה

- ג בטח בה' - חזקו ויאמץ לבבכם
ד אשר האלוקים עושה - הכל נעשה בגזירת עליון

מלחמת היצר

- ו על המלחמות - העיקר הוא המלחמה

שמונת ימי חנוכה

- ז ואותי יום יום ידרושון - הדלקת שמונה ימים בהתעוררות והתחדשות

זאת חנוכה

- ח 'זאת' היתה לי - תוקף מעלת האי יומא רבא ד'זאת חנוכה'
ט 'זאת' עשו וחיו - לנצל יום קדוש זה כדבעי

ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חלם וגו' (מא א). הקשה האור החיים, שהיה צריך להתחיל סיפור המעשה ויחלום וכו'. ונ"ל על דרך זה, דהנה זה לעומת זה עשה אלוקים (קהלת ז יד), וכשאדם משפיל ומכניע הסטרא אחרא עד גמירא, ומשבר כל המדות רעות ותאוות רעות, ומאמין שהכל הוא ביד ה' ולמעלה מן הטבע, אזי נתרומם ונתעלה סטרא דקדושה.

ובחינה זו נקראת בחינת חיים, שהוא עיקר החיים להדבק בחיי החיים, ולהאמין שהכל הוא בהשגחה פרטית ולמעלה מן הטבע. אבל כשאדם חושב ח"ו בדעתו שהכל מתנהג על פי הטבע, אזי נותן כח בסטרא אחרא וח"ו משפיל כח וכו', ונקרא בחינת שינה.

והנה יוסף מחמת שהיה תולה בטחונו באדם, והיה חושב שהעולם מתנהג על פי הטבע, ותלה הישועה בפרעה, והיה אז בבחינת שינה, ונתן כח בסטרא אחרא ח"ו, ומחמת זה נמנעה הישועה ממנו ולא היתה יכולה לבא. לפיכך 'ויהי מקץ שנתיים' כשקץ משנתו, ובא לבחינת חיים, והבין בדעתו שהכל הוא בהשגחה פרטית ולמעלה מן הטבע, נתרומם ונתעלה הסטרא דקדושה, ונשפל ונכנע הסטרא אחרא. וזהו ופרעה' הוא הסטרא אחרא, 'חלם' הוא בחינת שינה, היה בדעתו של יוסף אז בבחינת שינה, כשתלה הישועה בהשם יתברך שהכל בהשגחה, אז תיכף התחילה הישועה לבא, כמאמר הכתוב 'והנה עומד על היאר'.

(בת עין, פרשת מקץ דרוש לחנוכה ד"ה ויהי מקץ)

פרשת מקץ - הנוכה

בטח בה' - חזקו ויאמץ לבבכם

בפרשתן (מא יד), 'וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצוהו מן הבור ויגלה ויחלף שמלותיו ויבא אל פרעה', הקשה הרה"ק ה'בני יששכר' ז"ע (אגרא דכלה) לאיזה צורך נכתב בתורה שיוסף הצדיק גילה שערו והחליף שמלותיו, מה יש בענין זה ללמדנו לדורות.

ומבאר הבני יששכר, כי הנה ידוע ש'קריאה' היא לשון חיבה (עי' רש"י ויקרא א א), ואכן פרעה שלח לקרוא ליוסף בדרך חיבה, כי רצה שיפתור את חלומותיו, לא כן המשרתים הרשעים, שהם הריצו את יוסף מן הבור בדרך כפייה, כלומר, שלא הוליכו אותו בדרך כבוד כפי הראוי לאיש אשר המלך חפץ בו, אלא לקחו אותו והריצוהו אל פרעה, והיה מקום ליוסף לחשוש שמא המלך רוצה לדון אותו על חטאו [כפי מה שהעלילה עליו אותו מרשעת], ואשר על כן לוקחים אותו בדרך בזיון כפי שנוהגים בפושעים הנידונים למלכות,

אמנם יוסף לא שת ליבו לכל זאת, אלא היה בטוח בה' שבוודאי רוצה להושיעו, ועל כן דחק עצמו להתגלה ולהחליף שמלותיו כי היה בטוח בנפלאותיו ית'. ומשום כך נכתב זאת לדורות עולם, להראות גודל מידת הבטחון שהיה לו ליוסף הצדיק, שאף שהיה נדמה כי כלתה אליו הרעה וכבר הגיע עת המשפט, עב"ז היה שלם בבטחונו בהשי"ת, וללמדנו ארחות חיים במעשה אבות סימן לבנים, כי גם בזמנים החשובים ביותר, שכבר נראה ש'חרב חדה מונחת על צווארו של אדם' ואפסה התקווה - עדיין יתחזק בבטחונו בהשי"ת שיעזרהו ויושיעו בקרוב*.

ובמו שכתב המהר"ל מפראג ז"ע (נתיב הבטחון פ"א) וז"ל, וכמו שאמר (ישעיה כו ד) 'בטחו בה' עדי עד', כלומר שאף שרואים וחושבים כי כבר אבדה תקותם אל יתייאש רק יהיו בוטחים בו עדי עד, כי השי"ת יכול להושיע אותם. וכאשר שם בטחונו בו אז על השי"ת להציל אותו. עב"ל.

א. זה עתה קבלנו מכתב מאיש יהודי נכבד מתושבי חו"ל, שאנשי 'מס הכנסה' נטפלו אליו באופן קשה עד מאד, וכבר הושיבוהו ב'מאסר' ל"ע. משם שכר את ה'עורך הדין' הטוב ביותר, וגם השקיע כוחות ועסקנות גדולה עד מאד, ומאומה לא הועיל, ממש כל העולם היה כנגדו כ'כותל' (א וואנט), ולבינתיים נעלו בפניו את כל חשבונות הבנק שלו, והוכרחו אנשי ביתו ללוות ממון בכדי להאכיל את פיות העוללים בלחם ומים. באחד הימים כשהכיר בעצמו כי מאומה לא יועיל, נשא עיניו השמימה וכה אמר, אבי שבשמים, אין כח שבעולם שיכול לעזור לי, רק 'אין עוד מלבדך', אנא הצל אותי והוציאני מבית השביה וממצבי הקשה. לא עברו יום יומיים ובאורח פלא שחררוהו לחפשי - יצא מבית המאסר לביתו, כשהכל משחורר וכל התיק נסגר כליל. אכן אין עוד מלבדו אפס זולתו.

ב. איתא ב'אור החיים' הק' בפסוק 'ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חולם', שבמשך כל השנתיים היה חולם את אלו החלומות בכל לילה, אלא שהיה שוכחם, ורק 'מקץ שנתים' לחלומותיו זכר את דבר החלום וקרא ליוסף שיפתור את חלומו. וקשה, אם אכן שכח את החלום, לשם מה חלם אותו.

ומבאר הרה"ק מקאריץ ז"ע (מקץ אות ע"א) עפ"י מעשה שהיה שפעם נסע מרן הבעש"ט הק' ז"ע עם תלמידו רבי מענדיל ה'מגיד מבאר', ויצמא הרב ר' מענדיל למים, אמר לו הבעש"ט - אם יהיה לך 'בטחון' אמיתי בהשי"ת יזמן לך ה' מים, ואכן התחזק ר' מענדיל בבטחון בה', ונזדמן לפניהם ערל אחד, וישאלם הערל האם ראו באותו יער 'סוסים', שכן זה כג' ימים אשר תר ומחפש אחר הסוסים שנאבדו ממנו כאן ביער, שאלוהו האם יש לו מים, מיד נתן להם הערל מים לשתות... לאחר ששתה רבי מענדיל שאל מרבו הבעש"ט - הנה נוכחתי לראות שלא נסע ערל זה הנה אלא בעבורי, אם כן על מה עשה ה' שיסובב כאן זה ג' ימים, ויען הבעש"ט ויאמר, הקב"ה הכין לך מבעוד מועד את הישועה, שאם תבטח בו מיד תושע, דגדול כח הבטחון שהשי"ת מזמין למלא משאלות האדם לפני שהוא 'בוטח', כדי שמיד בבטחו בו תבוא הישועה לידו.

באר הפרשה - פרשת מקץ - הנוכה

והזמן גרמא, בימי החנוכה שכל עניינם ומהותם הוא חיווק מדת הבטחון, וכלשונו של הרה"ק הזרע קודש' מראפשיץ זי"ע (ליל ה) ע"י נם חנוכה יכול אדם לחזק בטחונו בו יתברך שמו, כשמתבונן גודל הנם שעשה יתברך שמו שמסר גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים ע"י בטחונו בהשי"ת, רואים ששקר הסוס

כיו"ב היה אצל יוסף, שתחילה בטח בשר המשקים ונענש על כך, אמנם הבורא הזמין מיד את ישועתו, ולכן חלם פרעה שנתיים ימים את 'חלומו' מידי לילה בלילה, כדי שאם יתחזק יוסף בבטחון מיד תהיה ישועתו נכונה לבוא אליו, לגאלו מבית האסורים, ולמנותו משנה למלך מצרים.

בהקדמת הספר 'ויגד יעקב' מביא בנו הרה"ק ה'ויחי יוסף' מעשה שהיה עם אביו המחבר הרה"ק ה'ויגד יעקב' זי"ע, וז"ל, פעם אחת בהיותו במרחץ טאצמאסדארף והלך בליל שב"ק אחר הסעודה לחוץ לשאוב אויר צח עם משמשיו, ובאו להמעיין של מי הרפואה, ותחת אחד השיחים ענה א' (או הוא ז"ל) כי טוב היה כעת לשתות ממי המעיין מחמת שהיה צמא למים, אבל שבת הוא ואי אפשר להביא כוס, ולא יכלו לשתות, וע"ז סיפר כ"ק אאמו"ר העובדא הידועה מהבעש"ט הק' זי"ע וכו' (עיי"ש באריכות והוא מעין העובדא הנזכרת לעיל בשינוי קצת) ככלותו לספר זה המעשה בא פתאום גוי וכוסו בידו לשתות ממי המעיין, וע"י זה שתו גם הם. ושאלו אותו מה לו כי בא עכשיו בחצות הלילה להמעיין לשתות מים, והשיב כי כבר שכב לישון, ופתאום נצמא מאד למים עד שהוכרח לקום ולבוא לשתות, ויהי לפלא. כי גדול כח הבטחון שהשי"ת מזמין למלא משאלות האדם קודם שיהיה לו הבטחון כדי שמיד בבטחו בו תבוא הישועה לידו.

מן הבאר

כתיב בפרשתן (מב לד) 'ואת הארץ תסחרו', ופירש רש"י ז"ל, תסובבו, וכל לשון סוחרים וסחורה על שם שמחזרים וסובבים אחר פרקמטיא. עכ"ל. ומבואר ברש"י שנקבע השם 'סחורה' על שם שמסתובבים סחור סחור אחר פרקמטיא. ולכאורה יש להקשות שהליכה זו אינה אלא 'אמצעי' ודרך להשיג הפרנסה, ועיקר הסחורה והפרנסה היא המקח וממכר, ומדוע נקראו 'סוחרים' על שם דבר שאינו מעיקר מהותם, ומה עוד שעצם ה'הסתובבות' אחר פרקמטיא אינה מביאה בהכרח תועלת, וכפי שרואים אנו אנשים הרבה ה'מסתובבים' בכל ארבע קצוות תבל ומעלים חרס בידם... אלא יסוד גדול למדנו מכאן, כי אכן עצם הפרנסה אינה תלויה כלל בידם ובמעשיהם אלא כפי מה שנפסק בראש השנה, וכל 'עבודת' הסוחרים היא רק לחזר ולהסתובב מהכא להתם ותו לא...

ג. הגר"א מווילנא זי"ע היה מספר בשבח מעלת הבטחון במעשה שנכח לראות בימי 'גלותו', פ"א נקלע לביתו של 'חוכר' אחד. והימים ימי סוף השנה, לכן שלח הפריץ לתבוע ממנו את דמי החכירה לשנה הבאה, אך מאחר שכלתה הפרוטה מכיסו של היהודי השיב ריקם את פני השליח. שב הפריץ להודיעו ע"י שליחו, שאם עד יום פלוני לא יסולק החוב הרי הוא ובניו ובניו בניו מושלכים הבורה - בור ריק שאין בו כי אם נחשים ועקרבים. אבל היהודי לא אמר נואש, אלא התחזק באמונת ה' ושינן לעצמו ולכל סובביו שהקב"ה מנהיג את העולם ומשגיח על כל איש ובריה מברואיו, ומובטח שלא יטוש ה' את יצירי כפיו, ותמיד יעמוד לימינם לבל תמוט רגלם, ולא ראו עליו כל סימני דאגה וחשש, אדרבה, כל הרואה אותו מהלך ברחובה של עיר היה בטוח שהוא עשיר השוכב על חבילי זהב וכסף... והיה נראה כאילו 'צרור הכסף' מוכן ומזומן לו בביתו, ואינו אלא ממתין עד שיעלה רצון לפניו להשיב לידי הפריץ את החוב ולכן אינו מפחד כלל מהפריץ הרשע ומרוע מעלליו. בהגיע היום המיועד לפורענות עדיין לא היה בידי היהודי את המעות, ואף לא טרח ללוות אותם מרוב בטחונו האמיץ בהקב"ה, אלא פנה והלך בשלוות הנפש לבית הפריץ.

וכך סיפר הגר"א, בראותי את היהודי הולך בטוב לבב הלכתי אחריו לראות איך יפול דבר. והנה, משהגיע היהודי אל בית הפריץ המתין מחוץ לחדרו של הפריץ עד שיוכל להיכנס אליו, לבינתיים יצא מהחדר איש נכרי שניגש ליהודי וסיפר לו, הנה באתי הנה להציע לפריץ איזה מסחר טוב, אלא שאחר דין ודברים דרש הפריץ ממני סכום גבוה מידי על כן עזבתיו לנפשו מבלי לעשות את ה'עסק', אמנם, אף בסכום זה עדיין העסק כדאי לי במאוד, אלא

באר הפרשה - פרשת מקץ - הנוכה

תבא הישועה, ואין לו שום מעש"ט במה לתלות שעל ידם יזכה לישועה, מ"מ ישים בה' מבטחו, כי עמו הוא ית' בצרתו, והוא יאיר לו אפלתו.

אשר האלוקים עושה - הכל נעשה בגזירת עליון

בפרשתן (מא יד), 'וישלח פרעה ויקרא אל יוסף ויריצוהו מן הבור', נוראות למד מכאן הרה"ק מאוסטרובה זי"ע (תולדות אדם נר ז' הנוכה), כי הגע בעצמך, וישב לו אדם בבית האסורים מזה ימים ימימה, את אור השמש לא ראה (במלפון לא דיבר עם איש...) וחופש לא ניתן לו כלל... ויהי מקץ י"ב שנה ניתן לו איזה צד שחרור, ולא עוד אלא שנתנו לו רשות לבוא אל המלך בכבודו ובעצמו לדבר עמו, וכי יצטרכו להריצו,

לתשועה, ואין המלך נושע ברוב חיל גבור לא ינצל ברוב כח, רק עין ה' אל יריאיו, ומושיע לכל החוסים בו, ועי"ז יבוא האדם לבטוח בה', ויהיה תמיד בלבו ה' לי לא אירא מה יעשה לי אדם. וכן ע"י הנס שעשה השי"ת בהשמן שלא היה בו רק מעט ונעשה מהמעט הרבה, רואה האדם כי אין מעצור להשי"ת להושיע ברב או במעט, ועי"ז לא יפנה אל רהבים ושטי כוב, הבלי עולם הזה, רק יחשוב ברכת ה' היא תעשיר, והמרבה לא יעדיף והממעט לא יחסיר. עכ"ל.

בעין זה אמר גם הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (נר א) 'והנוכה הוא לשון חנוך, שיחנך את עצמו על כל העתים החשבים שעוברים עליו, הן בעניני גוף, והן בעניני נפש, בשעה שאינו רואה שום נצוץ אור מאין

שמפאת 'עסקי כבוד' לא אוכל לחזור אליו ולחתום על העסק, על כן אבקשך שתואיל לשמש כסרסור עבורי ולשוב להציע את העסק בפני הפריץ, ואת שכרך לא אקפח, בתוך כך נתן אותו סוחר ליהודי סכום הגון, ונכנס לפריץ ופרע את כל הקפותיו. והיה הגר"א מפליא ומשבח את מעלתם של הפשוטים בעם באמונה ובטחון בתמימות...

ד. כי אף אם נראה בדרך הטבע שאין שום מוצא, אך הקב"ה יכול להושיעו גם באופן שלא עלה על דעתו כלל. וכך אמר הרבי ר' בונם זי"ע (שש"ק ח"ב כט), שהנה מרגלא בפומיהו דאינשי 'געלט פאלט נישט פון הימעל' (אין משליכים לאדם ממון מן השמים), אך בפרשתן מבואר להיפך, שמנשה אמר לאחי אביו - שבטי י-ה 'אלוקיכם ואלוקי אביכם נתן לכם מטמון באמתחותיכם, כספכם בא אלי' (מג כג), וכי שוטים היו השבטים לחשוב שהשי"ת השליך להם מטמון מן השמים, אלא וודאי שגם משליכין מן השמים ממון - שהשי"ת הוא כל יכול.

שמעתי מבעל המעשה, לפני כמה שנים, בחודש מנחם אב, עלו ההוצאות בביתו למעלה ראש לרגל ימי 'בין הזמנים' הנערכים אז לקטנים עם הגדולים, אשר כידוע בזה הזמן מתרבים הוצאות הבית והוצאות הנסיעות וכו', ובהגיעו לקראת ראש חודש אלול כשהוצרך לקנות ספרי לימוד והלבשה לבניו לא הייתה הפרוטה מצויה בכיסו, מה גם שאחד ממשפחתו אירס באותם הימים את בנו ולרגל האירוסין ביקש ממנו שיפרע את חובו אשר הוא חייב לו מכבר בסך חמשת אלפי ש"ח, ולא ידע את נפשו אנה יפנה, ביום ראש חודש אלול התפלל מיודענו שחרית כראוי לשמה - בבכי ובתחנונים 'ברך עלינו את השנה הזאת'...

באמצע שנת הצהריים העירה אותו בתו ב'דחיפות' כי מצאה את מקום המסתור והמחבוא בו אביה ואמה מסתירים ומצניעים את ממונם... מיודענו שעיף היה בנפשו וגופו גער בה, וכי מי התיר לך להעיר את אביך... אך היא דחקה בו שיבוא לחזות בפלא הגדול המתרחש ברגעים אלו ב'סלון' שבביתם, ויקם האב ממיטתו מיהר לסלון והנה הוא רואה כי עשרות שטרות של 'מאתיים' שקלים מעופפים להם מבעד לחרכי המזגן התולה במרומי הסלון... כל בני הבית נרתמו למלאכת האסיפה ו'ליקוט השטרות', מנו את כל שללם ומצאו בו סך המונה עשרת אלפים ש"ח, משבירר מהו ה'מטר' שניתך ארצה הבין שמן הנראה הטמינו אותם בנות הסמינר שדרו לפניו באותה דירה שהוא שוכר היום, מיד פנה לרב ומו"צ שהורה לו שמותר לו להשתמש במעות (רק שיכתוב בצדו שאם ייטבע על כך מבעל האבדה ישלם), האברך מגלה את לבו, שהוא עצמו כבר דר בדירה זו כמה שנים ונמצא שאלו השטרות כבר שוכנים במזגן אחר כבוד כמה שנים ומדוע לא מצאו להם דרכם חוצה רק היום כששעתו דחוקה כל כך, מה גם שפועליו (טכנאים) כבר טיפלו במזגן הלזה כמה פעמים ומעולם לא נמצאו בו מעות... ויותר נוטה לבו לומר, שמן השמים שלחוהו אליו עתה אחר שהתפלל מקירות לבו ו'מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראנו אליו'.

אין צריך לומר שהכוונה שישועת ה' תבוא דייקא באופן של 'ירידת גשמים' של שטרות... ויפול כסף מהרקיע... אלא ללמדנו כי גם כשנראה שכלו כל הקיצין הרי הקב"ה יכול להושיעו באופן שאינו עולה על דעתו, כי היד ה' תקצר...

(בר"ר מד יז) על הפסוק (לעיל טו יב) 'והנה אימה חשיכה גדולה, חשיכה - זו מלכות יון, ומהותה של חשיכה זו, כמאמר צדיקים (הרה"ק השפת אמת זי"ע, וי"א בשם הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע) בפסוק (תהילים סט ג) 'טבעתי ביון מצולה', שהיוונים באו להשקיע את בני ישראל בתוך הטבע, שיהיו 'שקועים' כל כולם בטבע, ולא בהשגחת ה', ובכל אשר יקרה להם יאמרו - 'במקרי הטבע' נעשה כך וכך, ולא יזכרו שהכל בידי שמים (כע"ז איתא בדברי חיים ריש הנוכה בד"ה ונ"ל). ותכלית הימים הללו - ימי החנוכה, למען דעת כי הקב"ה אדון הכל - אדון הנפלאות, וגם אדון על הטבע, כי טבע ולמעלה ממנו שווים אצליו.

איתא במהר"ל (חידושי אגרות, שבת דף כא, נר מצוה על הנוכה) דלכן עשה הקב"ה נס בנרות - מה שאין לו הסבר עפ"י הטבע כיצד ידלק שמן מועט פי שמונה מטבעו, מלבד נס המלחמה. כי ב'מלחמה' עדיין יש לבעל דין לחלוק ולומר כי החשמונאים נצחו בכוחם וגבורתם, אבל נס דשמן אין בריה בעולם שתסביר זאת עפ"י טבע העולם, ובע"כ הכל יודו שהוא נס גמור משמים, ומוזה יבינו שגם נצחון המלחמה היה בנס

הרי מעצמו ירוץ בכל כוחו לבוא אל המלך להתנפל לפניו ולהתחנן על נפשו... ומה כתיב כאן - ויריצוהו - שלא הלך מעצמו אלא הוצרכו להריצו אל המלך, והיינו טעמא, משום שיוסף הצדיק האמין והכיר שהכל בידי שמים, ו'שחרורו' מבית האסורים יהיה באותו רגע שנכתב בשמים - לא לפניו ולא לאחריו, אם כן, מה לו למהר ולרוץ בחינם, לכן הוצרכו עבדי פרעה להריצו.

והדברים אמורים בכל ענייני העולם, כי זה הכלל, אין אדם עושה כלום מעצמו, אלא כל הנעשה בעולם הוא בגזירת עליון בעת שנקבע, לא לפניו ולא לאחריו. וכפי שנקצב, לא פחות ולא יותר. וההשתדלות לא תעלה ולא תוריד. והגם שמחובת האדם לעסוק ב'השתדלות', מ"מ, אין זה אלא כגזירת מלך, אך חלילה מלחשוב שיש בכוחו להוסיף אפילו פרוטה אחת יותר ממה שנקצב עליו, ואין שום מקום להשתדלות יתירה^ה ומבוהלת.

וכבר מילתנו אמורה, כי מעיקרי מהות ימי החנוכה הוא 'להדליק נר האמונה', שהנה אמרו חז"ל

ה. ובוזה יתבאר מה שמצינו בפרשתן ששלח יעקב אבינו עם השבטים לתת ל'משנה למלך מצרים' מעט צרי ומעט דבש נכאת ולוט בטנים ושקדים' (מג יא), ולכאורה אם רצה למצוא חן בעיניו למה שלח לו רק מעט, אך היינו טעמא, שלא רצה יעקב אבינו כי אם לצאת ידי חובת ההשתדלות, לפיכך הסתפק במתנה מועטת של 'מעט צרי ומעט דבש' (נתיבות שלום בראשית עמ' רסא). ואת עיקר כוחותיו השקיע בתפילה לה', כמו שכתוב בסיפא דקרא (פסוק יד) 'וא-ל-ש-ד-י יתן לכם רחמים לפני האיש'.

ו. וכך רמזו בהא דאיתא בגמ' (שבת כא:) 'מצוותה משתקע החמה', שמרמזו לכל חד וחד בדיליה בעת אשר 'שקעה עליו חמה' רח"ל, כשבאים עליו עתים חשכים ל"ע, שעצתו היא להדליק נר חנוכה, ר"ל להאיר נפשו באור האמונה שהוא יסוד ומהות החנוכה, ועי"ז תבוא אליו הרווחה והישועה.

וזאת נלמד גם ממה שמצינו בנר חנוכה ש'הרואה מברך' (שבת כג.), ולא מצאנו כן בשאר המצוות - שבהם רק 'המקיים' את המצווה מברך, לרמז לן שעיקר עבודת ימים אלו - 'לראות' את הטמון תחת נרות חנוכה - להתבונן היטב על הנהגת ה' עמנו המרומזים ב'נרות חנוכה'. וכך איתא מהרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (חנוכה עמו' צט) דפרסומי ניסא היינו שכל אחד צריך לפרסם הנס ברמ"ח אבריו.

ז. וכך פירש מרן הבעש"ט את הפסוק (תהילים שם טו) 'הצילני מטיט ואל אטבעה', היינו שלא אהיה חלילה בבחינת הטבע, אלא אדרבה אדע שגם בטבע נמצאת השגחת ה' יתב"ש, בהשגחה פרטית מלמעלה, ואין עוד מלבדו, והוא מנהיג את עולמו בכל עת ובכל שעה, כביאורם של קמאי בפסוק (אסתר ג יב) 'ונחתום בטבעת המלך', שידע שכל 'הטבע' מונהג ומושגח על ידי המלך - מלכו של עולם, והארה זו תבוא לנו על ידי 'להדליק נר חנוכה', שנאיר את חיינו באור האמונה הבהיר בשחקים (ראה נטעי אש"ל חנוכה אות ל"ו).

וכבר אמרו שאם תצרף אות צ' ל'יון' יעלה בידך 'ציון', וכידוע שאות זו מורה על צדיק, ומיהו הצדיק, זה האיש אשר באמונתו יחיה, כי ע"י האמונה ניתן להפך את קליפת 'יון' ל'ציון'.

ח. באמת אמרו, שזו היתה עיקר מלחמת היוונים, שאמרו לבני ישראל 'כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל' (בר"ר ב ד), וכן איתא ב'מגילת אנטיוכוס' שמלכות יון שלחה אלפי אלפים חיילים להילחם בישראל וצעקו ואמרו 'כל מי שמזכיר שם שמים ידקר בחרב' עפ"ל. לעומתם עמדו מתתיהו כהן גדול ובניו וכמה יחידים

באר הפרשה - פרשת מקץ - הנוכה

והנהגה מן השמים". ומעתה יבינו כל חד לדידיה כי כל הנעשה עמו בהשגחה^ט והנהגת עליון הוא'.

ביו"ב מצינו ב'מטה משה' (חלק ה', עניני הנוכה) דלכך תיקנו 'להדליק נר חנוכה' זכר לנס של השמן, ולא תיקנו לערוך זכר לנס של המלחמה, וז"ל, יש לומר שאותן הנסים יש פתחון פה למינים, לומר מקרה הוא ולא ה' פועל כל זאת ח"ו, כי יקרה עניין כזה ליפול רבים ביד מעטים לאיזה סבה, אבל נס אשר כזה - שישמן אשר יש בו כדי להדליק רק ללילה אחת, ונתרבה מעצמו עד שיספיק לשמנה לילות, אין צד לומר כי מקרה הוא, אבל כולם יודו ויאמרו מאת ה'

מבחורי ישראל שזעקו ואמרו מי לה' אלינו, ואכן השרה הקב"ה את שכינתו על יהודה המכבי, וקפץ לתוך מחנה האויב והרג בקפיצה אחת כ"ה אלף חיילים (עיי' יוסיפון פרק כ"א), וכך הכניעו תחתיהם שמונים אלף גייסות מצבא היוונים, וכל זה היה להם בכוח אמונתם, כי הדבוק בהקב"ה אינו משועבד כלל לטבע העולם.

ט. כך כתב השל"ה הק' (אות טט) בפרשתן בזה"ל, 'בלעדי אלוקים יענה את שלום פרעה' (מא טז), 'את אשר האלוקים עושה' וגו', ראה איך שם שמים שגור בפי יוסף הצדיק לתלות הגדולה בהשם יתברך, ואמר מה אני ומה חיי כי אם מה שחולק ה' יתברך מכבודו לי. וזה מוסר גדול שהאדם בכל פעולותיו יודה וישבח לקונו יתברך, כי לו הגדולה והכח והממשלה בכל מכל כל. עכ"ל"ק.

י. הנה מבואר בקדמונים שלכן מסובבים בחנוכה את ה'דרידעל' (סביבון) מלמעלה, ובפורים את ה'גראגער' (רעשון) מלמטה, כי בפורים היה איתערותא לתתא - שהתפללו והתענו, כדכתיב (אסתר ד ג-א) וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויזעק ויעקב גדלה ומרה... ובכל מדינה ומדינה מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע... וצום ובכי ומספד שק ואפר יוצע לרבים, ובחנוכה לא מצינו כזאת, וכל הנס בא בהתעוררות ממעל על כן גם ה'סיבוב' יבוא ממעל. וידועה הקושיא, שהרי גם בחנוכה ערכו בני החשמונאים 'מלחמה' כנגד היוונים, ונמצא שגם בו היה הנצחון ע"י מעשי התחתונים... ומכאן, דאין המלחמה (ונצחונה) נקראת על שם מעשי בני אדם כי 'מלחמות אני עשיתי' (ע"ז ב:), רק תפילות צום ובכי נחשבים כמעשי בני אדם.

יא. ביסוד הדברים הללו ממש ביאר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (פר א) בשם הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע את טעם הדבר שלא תקנו חז"ל לקרוא 'מגילת חנוכה' כדרך שתקנו לקרוא מגילה בפורים, כי באמת בדרך הטבע לא היה שייך כלל שינצחו החשמונאים את היוונים, שהרי היו מועטים וחלשים, ואעפ"כ יצאו להילחם ב'תורת' השתדלות, כדי שיהיה להברכה על מה לחול, וכדכתיב 'וברכתיך בכל אשר תעשה', אך באמת היה הנצחון רק בדרך נס, וחששו חז"ל שאם יקראו בציובור את סיפור המלחמה שמא יבואו בדורות העתידיים, ובפרט בדור עקבתא דמשיחא שהחושך יכסה ארץ לטעות ולומר שהכל היה על פי דרך הטבע, על כן העדיפו חז"ל 'לוותר' על קריאת המגילה... ללמדנו כי 'זהו העיקר מה שאיש יהודי צריך להשריש בלבו שהכל מאתו ית', והוא הנותן לו כח לעשות חיל'.

יב. ביסוד זה ביאר עוד הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע בטעם השינוי בין חנוכה לפורים, מדוע בפורים נקבע החג ביום המנוחה, שהרי המלחמה היתה ב"ג באדר ונחו ב"ד, וליום זה נקבע החג (וכן בשושן נלחמו גם ב"ד וקבעו את פורים ליום ט"ו שהוא יום מנוחתם), ואילו בנס חנוכה קבעו לעשות לו זכר כבר מיום כ"ה כסליו שבו ביום נצחו את אויביהם (רמב"ם פ"ג ה"ב), והטעם, כי בחנוכה היתה המלחמה על עניינים רוחניים, להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, וברוחניות העיקר הוא המלחמה ולא הנצחון, וממילא תחילת החג נקבע ליום המלחמה, שעליה אנו מודים, ועליה ראוי לעשות זכרון לדורות אחרונים על שעזרנו השי"ת לצאת למלחמה, משא"כ בפורים שאז נלחמו על ה'גוף' להינצל מן האויבים, אם כן יש לעשות זכר לנצחון ולמנוחה ולא למלחמה (שהרי מלכתחילה ניחא שלא תהא מלחמה כלל).

יג. שמעתי מאיש צדיק ונכבד, הנה כתב רש"י (להלן מט כב) על הפסוק 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין' בזה"ל, בשעה שבא עשו לקראת יעקב, בכולן קדמו האמהות ללכת לפני בניהם להשתחוות, וברחל כתיב (לעיל לג ז)

הזה, ורק בביאת המשיח ננצח בזאת המלחמה, על כן אין לומר 'על הניצחון'... ומה שאנו מודים 'על המלחמות' - וכי איזה טובה יש בהם ב'מלחמות', אלא, כי אכן, אנו מודים על עצם הדבר שעדיין לא נתייאשו ועדיין אנו עומדים עד עצם היום הזה בשדה הקרב איש איש במלחמתו ובנסיונותיו... כי אם היינו מרימים את ידנו בייאוש כבר מזה עידן ועדנים לא הייתה לנו תקומה.

וזאת עלינו ללמוד ביתר עוז באלו הימים, מהחשמונאים הקדושים שהיו רק מתי מספר נוכח אלף אלפי ראשי גייסות ורבבות החיילים תחתיהם, ואף על פי כן יצאו נגד היוונים, והרואה יתמה וכי לזאת 'מלחמה'

וכך ביאר הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (חודשי כסלו-שבת מאמר ג אות יא) בלשון חז"ל (שבת כא:): 'כבתה אין זקוק לה', שעל האדם להתייגע בתורה (וה"ה לכל עניני עבודה) אפילו אם הוא מרגיש 'כבתה' - שאטום וחתום לבו, כי אינו זקוק לה - כי אין העבודה המוטלת על האדם להשיג את הנצחון, אלא רצונו של מקום ב"ה שיעשה את שלו ידליק את השלהבת, יתייגע לעמוד במלחמה, ואם כבתה אין זקוק לה".

ומעין זה ביאר הגאון גאב"ד פוניב' זצ"ל, שהרי המלחמה לא הייתה מלחמה גשמית אלא מלחמה רוחנית - ומלחמה זו עדיין לא ניצחנו עד היום

'נגש יוסף ורחל וישתחוו', אמר יוסף, רשע הזה עינו רמה, שמא יתן עיניו באמי, יצא לפניו ושרבב קומתו לכסותה, והוא שברכו אביו בן פורת, הגדלת עצמך יוסף עלי עין של עשו, לפיכך זכית לגדולה, עכ"ל, והנה כפי חשבון מניין השנים היה יוסף הצדיק באותה שעה כבן שש שנים בלבד, וכבר כל אחד יכול לשער בעצמו עד כמה הצליח יוסף להסתיר את רחל מעינו של אותו רשע... ואם כן מדוע זכה לגדולה, אלא הדברים פשוטים וברורים, כי הגם שאכן לא הצליח יוסף להסתיר את רחל אך הוא עשה כל מה שבידו אם כן בדין הוא שיטול שכרו משלם ויעלה לגדולה, כי כאמור אין הקב"ה מבקש מהאדם את ה'הצלחה' ואינו דורש את ה'תוצאה' ואת הנצחון, אלא רק את הרעותא דליבא ושיעשה עד כמה שביכולתו עשות...

יד. על פי זה שמעתי לבאר בשם אחד מגדולי ראשי הישיבות, ב'כפתור ופרח' את סוגיית הגמ' בשמעתתא דחנוכה (שבת כא:), שם איתא, 'אמר רבי ירמיה מאי טעמא דרב קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה, אמרו רבנן קמיה דאביי משמיה דר' ירמיה ולא קיבלה, כי אתא רבין אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר' יוחנן וקיבלה, אמר אי זכאי גמירתיה לשמעתי מעיקרא, והא גמרה, נפקא מינה לגירסא דינקותא', והכוונה כי אביי הצטער על שלא ידע יסוד זה של 'כבתה אין זקוק לה' מקודם לכן בעוד שהיה אצלו 'גירסא דינקותא'. ויש בה כדי לרמז לו, כי אכן יסוד איתן הלזה, הנרמז בכבתה אין זקוק לה - שאין הקב"ה מבקש מהאדם ש'ידלק הנר' אלא רק 'שידליק', דהיינו, שאין הקב"ה דורש את התוצאה אלא את מעשה האדם והמלחמה, הוא מיסודות עיקרי העבודה, וחבל על דאבדין על כל יום שחלף ועדיין לא שם אל ליבו יסוד גדול זה... כי אז לא היה מתייאש מנפילה וכשלו (וכמובן שאין הדברים אמורים כלפי אביי ח"ו אלא רק לדרוש לדידן).

ואולי יש עוד לרמז, כי הנה שהרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע היה אומר שהעמידה בתפילת מעריב (ברכות קרי"ש וכל התפילה) היא סגולה כנגד כאב רגליים.

וכן העיד כ"ק האדמו"ר מנאראל זי"ע ששמע כן מפיו, ואמר שקיבל זאת על עצמו ביום הבר מצוה שלו, ולא ידע שקבלה זו תעמוד אצלו זמן ארוך כל כך (שכן זכה והאריך ימים ונסתלק כשהוא בן מאה שנים).

ואולי י"ל, כי לכאורה צ"ב, מה ענין רגליים לתפילה, והרי תפילה היא בלב ובראש, ועוד מדוע דייקא בתפילת מעריב. אלא עפ"י הנ"ל מבואר, כי מעריב היא תפילת הערב המורה על זמן חשכות, וגם רגליים מורה על נפילות, ולזה ייאמר, ה'עומד' על עמדו ומתחזק להשאר על עמדו גם בימי החשכות בעת נפילות ואינו מתייאש... אז לא ידע כלל מנפילות נוספות - לא יכאבו רגליו עולמית.

טו. בדרך צחות אמרו בפסוקים בפרשתן (מא נג-נד) 'וְתַכְלִינָה שבע שני השבע... וְתַחְלִינָה שבע שני הרעב', והנפקא מינה בין תיבה זו לזו - שאותיותיהם שוות, זולתי אות ח' וכ' המתחלפות ביניהם. והנה צורתה של אות ח' שהיא עומדת על ב' רגלים, לעומתה האות 'כ' שוכבת, והיינו כי כאשר האדם משכיב עצמו ונותן לייאוש לשלוט עליו ואינו עושה מאומה להמשיך בדרכו, זה גופא 'סוף וכילוי' דרכו, והיינו 'ותכלינה'. משא"כ המעמיד עצמו על ב' רגליו ואינו מתפעל אלא ממשיך בדרכו על זה אמרו 'ותחילנה' - שבזה עצמו נולד מחדש ופתח לעצמו פתח לשוב ולהתרומם.

באר הפרשה - פרשת מקץ - הנוכה

עוז ותעצומות זה, כי הם דומים לנמר שהוא עוז שבחיות, כמו שנאמר בדניאל (ו' ו') 'וַאֲרוּ אַחֲרַי פְּנֵמֶר' ופירש"י 'החיה הזאת השלישית היא מלכות אנטיוכוס'. ופירוש 'עזות' של הנמר כי אינו חזק בטבעו אלא שבעזותו עושה מעשים שהם למעלה מכוחותיו, אינו מפחד לצאת למלחמה נגד אחרים החזקים יותר ממנו [וזהו אומרם (אבות ה' כ') 'הוי עז כנמר', כי מדת העזות יש ללמוד מהנמר שהוא עוז שבחיות], ובעזות וחוצפה זו הפליגו והכריחו את ישראל לכתוב על קרן השור שאין להם

ייקרא, אין זה כי אם 'המאבד עצמו לדעת', שהרי לפי המציאות לא היה אפילו ספק קל שבקלים שיוכלו עמוד וינצחו במערכה ניטשת זו. תשובתו היא, כך הוא במלחמת הקדושה^{טז}, יש לצאת למערכה מבלי לחשוב הרי ממילא לא אוכל לנצח, כהחשמונאים שהתחזקו בבטחונם, ואכן לבסוף היה להם ניצחון גדול".

ובך מבאר הרה"ק השם משמואל^{טז} ז"ע (תרע"ט ליל ד'), שהחשמונאים למדו מהיוונים עצמם להשתמש בכוח

טז. דע לך עיקר גדול בשמירת הקדושה, התורה והמצוה, כי פעמים הרבה יבוא היצר אל האדם בפריצת 'חומות מגדלי' בדברים קטנים, ודברים שנראה כי אינם חשובים כל כך, ואחרי נפילת האדם באלו, ימשיך אתו עוד 'פסיעה קטנה' ושוב פסיעה קטנה, עד שיוכיח לו כי ממילא מן ה'נופלים' והחלשים בעם הוא, מדוע לא ימשיך עוד בדרכו היורדת מטה מטה, וכבר רמזו צדיקים במנהג ה'דריידעל' (סביבון) שהוא מסתובב על 'שפיץ' קטן, ולהשריש בדעתנו שא"א לוותר על שום הנהגה יהודית ושום דין בתורה אפילו ב'נקודה' קטנה, ורק כך נהיה שמורים שלא להתקלקל בדברים חמורים. וכמו שאמר הרה"ק ה'בני יששכר' ז"ע (אדר מאמר ב דרוש ח אות י) עה"פ (בראשית ג יח) 'וקוץ ודרדר תצמיח לך', שהיצר מפריע בקוץ קטן ונקודה קטנה [חילוק בין ד' לאות ר' שהוא נקודה אחת, וגם החילוק בגימטריא ביניהם הוא 196 כגימטריא של 'קוץ'], וכידוע שתיבת 'יון' נבנית מג' אותיות שכל אחת יורדת למטה יותר מהקודם, דהיוונים באו להכשיל אותם לאט לאט בדברים קטנים עד שהפילו אותם מטה מטה. ואמר עוד דהוא גם חיזוק שאין לאדם לחשוב איך אגמור כל המוטל עלי, כי אין מבקשים ממנו רק להתחיל עם קוץ קטן ונקודה קטנה, ואז כבר יעזרנו הקב"ה להשלים הכל.

ולכן הדריידעל שאין לו שוליים רחבים, היינו בלי גדר וסייג, על כן הוא נופל בכל עת אנה ואנה למעלה ולמטה. ולדידן גם כן ייאמר, כי 'סכנה' גדולה היא מי שאין לו 'גדרים וסייגים' - כל חד וחד בדיליה, בזהירות מ'כלים' שונים, או מללכת למקומות מסויימים וכו'... כי עלול ליפול בכל רגע ורגע, ורק הקובע גדרים וסייגים יצליח לעמוד חזק בעקרונותיו ולא יפול כל הזמן לכל הצדדים.

יז. גם ידע להחשיב כל דבר קטן כגדול, ומרומז במנהג ה'דריידעל' (סביבון) שהוא מסתובב על 'שפיץ' קטן מלמטה, וע"ז מסתובב כולו, להראות חשיבות כל דבר, אפילו אם הוא כ"כ קטן ונראה ככלום.

וכן אומרים משם הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב ז"ע, לרמז בפך אחד של שמן, דאע"פ שהוא דבר קטן ונראה כאינו חשוב, אפ"ה דייקא מזה נמשך נס חנוכה, ללמדנו שגם מדבר קטן ביותר יכול לצמוח דבר גדול ולעולם אין לזלזל אף בדבר קטן.

ובעלי הרמז רמזו במצות נר חנוכה ש'זמנה' כל עוד שלא כלה רגל מן השוק, והיינו לכחצי שעה (והאידינא, לא קיי"ל כן ומצותו כל הלילה, ורק לדעת הרמב"ם גם בזמנינו מעכבת הדין של חצי שעה), ולא מצינו בכל התורה שיעור קצוב - כל כך קצר, לזמן המצוה, שהרי מצה מצוותו כל הלילה עד חצות, וקרי"ש הוא עד שלש שעות וכו' [והוא כנ"ל דבחנוכה מלמדים להאדם גודל חשיבות כל דבר קטן ואפילו בשיעור קטן של חצי שעה יכול וצריך לקיים המצוה ואם אינו מחשיב ומנצל זמן זו הרי הוא הפסיד מצוה גמורה ואין לה תשלומין, כי גם זמן קצר כזה הוא חשיבות לעצמו.

ע"ד זה י"ל עוד, כי כשמסובבים ה'דריידעל' מעט מלמעלה הוא מסתובב פעמים רבות אין ספור למטה, כי אחר שעשה את ההתחלה זוכה לסיוע ועזרה מאת השי"ת מן השמים, וכמו שאמר הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב ז"ע על מאמרם של ה'מקובלים' (ראה בספר 'קב הישר' החדש פרק צו הערות 'קב נקי' אות ד, ליקוט נרחב בזה) דמפני שחזר יעקב אבינו ב'מעבר יבק' להחזיר את הפכים קטנים זכה ברבות הימים לנס של חנוכה, ומן השמן אשר בפכים הקטנים יצק יעקב על המזבח אשר בנה למחרת היום, כדכתיב (בראשית כח יח) 'ויקח את האבן אשר שם מראשותיו ושם אותה מצבה, ויצוק שמן על ראשו, וממנו הדליקו החשמונאים במנורה ובדרך נס דלק שמונת ימים, ואלמלא היה יעקב מתעצל מלהחזיר את הפכים הקטנים היו מפסידים נס גדול כזה, ללמדנו שעל ידי דבר קטן הנעשה כדבעי ומפנימיות הלב אפשר לזכות לנסים ונפלאות עצומים.

מכאן ואילך מוסיף והולך'. ומן הראוי להתבונן בטעם הדבר שתקנו חז"ל למהדרין וכן למהדרין מן המהדרין צורה אחרת באופן קיום המצוה ממי שאינו מהדר, ולא מצינו כן בשאר מצוות, וכגון לגבי אתרוג, שבין המהדרים ובין שאינם מהדרים נוטלים 'אתרוג' אחד, אלא שזה המהדר נוטל אתרוג נקי יותר או נאה או גדול יותר, אבל לא שמענו שהמהדרין יקחו שני אתרוגים וכדומה.

ונתבאר בדברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תר"ם ד"ה איתא המהדרין) שכל עניינו של נר חנוכה הוא 'התחדשות' בעבודתו ית"ש², לעקור את 'ההרגל' ועשיית המצוות כמצוות אנשים מלומדה, על כן תיקנו שבכל יום ידליקו באופן שונה מיום אתמול, בכדי שלא יתרגל להדלקת נר חנוכה³, אלא בכל יום יהיו בעיניו כחדשים, ויגש אל המצוה מתוך התעוררות לבי⁴ בהתלהבות מחודשת⁵.

חלק באלוקי ישראל חלילה, ומהם עצמם למדו החשמונאים להתנהג במדת העזות דקדושה, ויצאו כשהם מועטים וצעקו מי לה' אלי. אף לדין - בימים ההם בזמן הזה ייאמר, על כל איש מישראל לחזור ולזכור תמיד הגם שהיצה"ר מסיתו שאין בו כוחות דקדושה ואינו שזה מאומה, בכל זאת יתגבר עליו במדת העזות, כי פיו דיבר שוא ושקר, והאמת שיש בו חלק באלוקי ממעל והוא אהוב וחביב בשמים, וכל יהודי חשוב כבן יחיד אצל השי"ת, לכן אם ישקיע ויעבוד את ה' כפי כוחו יצליח⁶.

ואותי יום יום ידרושון - הדלקת שמונה ימים בהתעוררות והתחדשות

בגמ' (שבת כא:), 'מצות חנוכה נר איש וביתו⁷, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך, ובית אומרים יום ראשון מדליק אחת

יח. וכתב עוד (חנוכה תרע"ד, בד"ח טבת), שהלא עומדים אנו בחודש טבת שמזלו 'גדי', וזה טבעו של הגדי לקפוץ ממקום למקום כדאיתא (ב"ק כא:): 'הכלב והגדי שקפצו מראש הגג', וכן היתה מלחמת החשמונאים כנגד היוונים באופן של 'קפיצה' למעלה מהטבע וממדרגתם, ומסיים בזה"ל, כי זה הזמן מסוגל לאחוז במעלות רמות ונשגבות אף שנפלו ממנו, ומסוגל לקפיצה כזו, ועל כן בימי היוונים הצליחו החשמונאים בקפיצה זו וזכו לניסים למעלה למעלה.

וכן נשאר לדורות, שמי שיקבל עליו עבודת ה' בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו, אף שאינו ראוי לכך ועדיין לא הגיע למדה זו, יצליח בכל קפיצתו זו. עכ"ל.

יט. כה מתאר הרב ישראל חסיד מבאי ביתו של הגאון הגדול הגרי"ש אלישיב זצ"ל, כחצי שעה לפני ההדלקה היה לובש מרן רבינו זצוק"ל את הכובע, ופותח באמירת ה'יהי רצון' שמובא ב'אוצר התפלות'. את העבודה הקדושה הזו עשה בחדרו לבדו, ורטט היה חולף בקרב הנוכחים בבית, כאשר נשמעו המילים ומשם יושפע שפע לי אני עבדך פלוני בן פלונית לאור באור החיים, בעודו נוקב בלחש בשמו ובשם אמו. וכאשר הגיע לבקשה 'גל עינינו ונביטה נפלאות מתורתך הקדושה לכוון לאמיתה של תורה וסודותיה', חשת כיצד הוא מתחנן על כך מעומק נימי נפשו, כל מי ששמע אותו בתפילה המיוחדת הזו יכול היה להזיל דמעות כמים.

לאחר שסיים את ה'יהי רצון' חזר לתלמודו, אך שוב לא דיבר עד ההדלקה עצמה, בדקות הנוראיות האלו היינו עומדים מחוץ לדלת, אף אחד מהנוכחים אף לא הקרובים לא היה מעז להפריע לרבינו בדקות הוד אלו, ורק מעיזים להציץ טיפה פנימה, וגם זאת ברעד כי האווירה הייתה של פחד ויראת הרוממות.

לאחר אמירת הנרות הללו נהג לומר הסדר הבא, מעוז צור, יושב בסתר, מזמור שיר חנוכת, שיר המעלות לדוד הנה מה טוב, ורננו צדיקים, כל זה אמר על השולחן בביתו, ומיד אח"כ חזר לתלמודו, ובשנים האחרונות לבקשת הציבור הסכים שישוררו עוד שירי הודאה להשי"ת.

כ. והסמיך לזה (תרל"ד ליל ג ד"ה חנוכה) את לשון הכתוב (תהילים מ ג-ד) 'זיעלני מבור שאון מטיט היום וגו', ויתן בפי שיר חדש⁸, כי טיט היום רומז ליוונים שרצו להטביעו בתוך הטיט והרפש שלהם, והקב"ה הצילנו מידם והעלה אותנו מאותו טיט היום, ועי"ז ויתן בפי שיר חדש, כי חנוכה הוא זמן של התחדשות, ושירו לה' שיר חדש.

כא. מספרים על החסיד המפורסם רבי שמואל מונקעס זצ"ל, שנכנס פעם לבית המדרש ושמע איך שמלמד דרדקי קורא לפני תלמידיו את המשנה הראשונה במסכת בבא מציעא 'שנים אוחזין בטלית, זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה, זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי', ניגש ר' שמואל ושאל - הנה בסוף 'ההלל' כופלים

את הפסוקים (כמו ששנינו בסוכה לח.), ובסידורים הדפיסו את הפסוקים האלו בפעם שניה באותיות קטנות יותר, ומדוע במשנה זו שכפל התנא לומר זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה, זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי לא נדפס פעם הב' באותיות קטנות יותר, המלמד הביט עליו בפליאה ולא ידע להיכן נוטה כוונת ר' שמואל, אך מיד 'הוא מותיב לה והוא מפרק לה', דבנידון המשנה הרי הראשון זועק בכל כוחו - כולה שלי... ואף השני יזעק לעומתו בכל כוחו - לא כן, אלא כולה שלי... וכיוצא בזה, באופן הב' שבמשנה שניהם זועקים אני מצאתיה בכל כוחם, לכן שפיר אפשר לכתוב את טענות שניהם באותיות גדולות ומאירות עינים, שהרי שניהם 'באותו כח' נאמרו, אבל בפסוקים שבהלל מדרך העולם שביום א' דחנוכה יאמרו בקול גדול בצהלה ורינה - 'זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו', ואילו ביום השני תפוג ההתלהבות, ויאמרו 'זה היום עשה ה'' יותר בנחת ובהשקט... על כן נדפסו באותיות קטנות יותר... והדברים נוקבים... דהרי אם כך הם פני הדברים בעיני ממונות, כ"ש שברוחניות צריך להיות כזאת, וחס מלקיים את המצוות בפעם השניה בלא התלהבות בבחינת 'האותיות הקטנות', אלא יגש אל הקודש 'בקול רעש גדול', לעשות נחת רוח להבורא יתב"ש.

כב. באחד מימי הקיץ ישב כ"ק האדמו"ר מוויז'ניץ בעל הישועת משה זי"ע על שפת הים למנוחה ולמד מתוך גמרא גדולה, ומעליו סכך המציל. עבר שם יהודי שחזותו מוכחת עליו שלא זכה לשמירת תורה ומוות, וראה התקהלות של חרדים לדבר ה' על שפת הים, וראה את הזקן הלמד תורה. שאל האיש מי הוא זה ואיזה הוא, אמרו לו - הרבי מוויז'ניץ. האיש שהיה לבוש כמו שלבושים בשפת הים אמר לגבאי אני חייב להגיד משהו לרב, אמר הגבאי כשתהיה לבוש בכבוד תבוא לשיכון וויז'ניץ ונכניס אותך אל הרבי בכבוד גדול, אבל הוא לא הסכים, אלא קרא בקול, כבר שנים רבות שאני רוצה להגיד משהו להרב וויז'ניץ - משהו קצר. מכיוון שהגביה קולו שמע הרבי את דבריו, ושאל מה רוצה האיש, נענה האיש, הרב מוויז'ניץ אני נוסע כל שבוע במיוחד לבני ברק לקנות את החלות שלכם במאפיית וויז'ניץ, זה משהו מיוחד - אין כמו הידיים שלך, ידי זהב, אתה אופה חלות טעימות מאד מאד - יבורכו מעשי ידיך.

ויש שאמרו, הדבר נשמע כמילתא דבדיחותא, בא מסכן זה, לקח חסידות גדולה, ישיבות וכוללים, מהלכים בעבודת ה' ועשה מכל זה מאפיית חלות, עד שהיה ברור לו כשמש בצהרים שכל מה שהרב נקרא בשם וויז'ניץ הוא על שם אותה מאפיה (ספר 'שמע תפילתי').

אחי ורעי אהובי וידידי, אין כל נפק"מ בין איש זה לבין מי שיקח את ימי החנוכה, ימי ניסים ונפלאות בימים ההם בזמן הזה, ימים שאנו עובדים בכל לילה כעבודת כה"ג בביהמ"ק בעת הדלק הנרות, ויכניסם לתוככי לאטקעס, וכיו"ב...

וכן ייאמר לכל השנה, היצר לוקח את כל האדם נשמתו הטהורה והוויתו, וגורם שבני העולם ימדדו את ערכו לפי כמה כסף יש לו, עד כמה הוא מכובד וכו', והרי האדם הוא נשמה טהורה, חלק אלוק, מוצב ארצה ומנענע את כל העולמות, כל תנועה מנענע את כל העולם כולו, הוא מרכבה לשכינה, וזהו ערכו וחשיבותו האמיתית, ובהם נמדד האדם כפי כמה שיש לו שייכות לתורה ומצוות, ולקרבת ה' וכיו"ב. ובא היצר ומכניס את כל ערך האדם לבחון כמה כסף, או איזה מעמד יש לו, כמה כבוד הוא נוחל, שטותים והבלים. עלינו להכיר את ערך האדם היהודי באמת... כג. החסיד המפורסם רבי יוסף קאזליק זצ"ל מירושלים התגורר בשנות שחרותו בעיר זוועהיל, והיה מחסידי הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע. לאחר שנים כאשר נפגשו שניהם בירושלים עיה"ק, תינה רבי יוסף לפניו את צערו שבצעירותו בהיותו בזוועהיל הרגיש הארה גדולה בשבתות ויו"ט, ואילו עתה בארץ הקודש אינו מרגיש בכלום, השיב לו רבי שלומ'קה במשל, שקשה מאד לאדם לשאת דלי גדול מלא מים על שכמו, ואף אם יתאמץ מאד ויצליח להעבירו ממקום למקום יזיע בכל גופו ובקושי יצליח לטלטלו, ומכל מקום בהכנסו 'למקוה מים', יעלה לו הדבר בנקל, ולא ירגיש את כובד משא המים אשר על גביו, ומאי שנא. אמנם, החילוק פשוט, שכאן נכנס האיש אל תוך המים, ואילו התם נוטל את המים על גביו. הכי נמי בהיותך בחו"ל היית כמי שנושא את אורות החגים ומועדים על גביו ולכן הרגשתי את ה'משא' שעליך, והרגשת קדושת היו"ט, משא"כ בארץ ישראל אינך מרגיש במאומה מפני שהנך כמי שנכנס ל'תוך' היו"ט. והנה בבואה דבבואה שייך נמי בדין, שפעמים לפני חנוכה תתלהב רוח האדם בקרבו ויתרגש לקראת הימים הגדולים הממשמשים ובאים, ואילו באמצע החנוכה אינו מרגיש עוד התרגשות זו, מאחר שהוא כבר בתוך היו"ט ועל כן אינו 'מזיע' כל כך, וממילא כל יפול רוחו בקרבו. אך מאידך זכור יזכור כי נמצא הוא בתוך הימים הגדולים והקדושים, וידע את אשר לפניו...

ובאמת, כל יום ויום הרי הוא עומד בפני עצמו¹², כי אלא שהנם היה הולך וגדל, וכמו שכתבו התוס' (תענית נעשה בו נס חדש שלא היה אמש, ולא עוד (בא: ד"ה וי"ט) וז"ל, דחנוכה דינא הוא לגמור הלל, דבל

כד. בספה"ק הרבו להביא מדברי האר"י הק' זי"ע (פע"ח שער חנוכה פ"ד) כי ימי החנוכה מכוונים כנגד י"ג מידות של רחמים, וכל יום באשר הוא מכוון כנגד מידה אחת, וניתן לפעול ישועות גדולות כפי עניין השפעות המידה ההיא השייכת לאותו היום, ונביא מעט מזעיר קצת מתוקף השפעות הימים הבעל"ט, למען נדע את אשר לפנינו, ובכדי שנוכל לדלות מלוא החפניים מאותם אוצרות מלכים הנפתחים לטובה.

ביום הראשון - יש שפירשו בדברי הגמ' (שבת כא:): 'בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון', שלכאורה אין הלשון מדוקדק כ"כ, כי נראה שכבר שבכ"ה כסליו חלים שמונת ימי חנוכה, והיה צריך לומר כי בכ"ה כסליו מתחילים שמונת ימי חנוכה, אלא רמז יש כאן, כי אכן ביום ראשון דחנוכה מאירים כל הארות של שמונת ימי החנוכה, וכביכול שביום זה מונח כבר שמונה ימים. ויתבאר ביותר על פי מה דאיתא ברוקח 'אין חוזק כחסידות בתחילתה', כי גופא בתר רישא אזיל, והכל קיים כבר בתחילה.

ביום השני - 'המידה' השייכת בו היא השנייה מסדר י"ג מידות והיא מידת 'רחום' (כפי הסדר של האריז"ל), וכלומר, שבו ביום מאירה מידת 'רחום' ומתגלה ביותר רחמנותו של הקב"ה, ובידנו לעורר 'רחמים', ובאמת כל ימי החנוכה מתגוללים רחמים רבים, וכמו שאומרים ב'על הניסים' ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, אך ביום זה הוא עיקר הארת ה'רחמים'.

והדרך לעורר מידה זו היא כמו שדרשו חז"ל (שבת קנא:): את האמור (דברים יג יח) 'ונתן לך רחמים ורחמך והרבך - כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים', שעל ידי שנוהג הוא במידת הרחמים מתעורר עליו מלעילא מידת 'רחום', כמידה כנגד מידה.

מִן הַבָּאָר

משל למה הדבר דומה, למי שהוצרך להגיע למשרד (אפיס) הנמצא בקומה 100 במגדל רם ונישא, נכנס למעלית (עלעוויטער) ולחץ על הכפתור המורה על מספר מאה, בבת אחת הגביה עוף והמעלית המהוללה בתשבחות עמדה בתוך כמה רגעים במחוז חפצה, הלה נשאר עמוד בה כ'גולם', ולא יצא משם... שאלוהו האנשים 'מה לך נרדם'... השיב ב'חכמתו' מה אעשה שאיני מרגיש שעומדות היו רגליי במקום גבוה 'עד השמיים' כמו קומה מס' 100... נענו לו, וכי הדבר תלוי בהרגשתך אלא במציאות הדברים, ומאחר שהאמת הוא שאתה נמצא בקומה המאה אם כן צא מ'התיבה' ולך לך למקום יעודך... והדברים אמורים לדידן, עומדים אנו בתוך הימים הקדושים הללו, ימי החנוכה המאירים, אך יש שנשארים עמוד כגולם על מקומם דאשתקד, בטענתם - איננו מרגישים את קדושת ומעלת ימי החנוכה... לאלו תאמר, מה מקום יש להרגשות כאלו, הרי באמת אנו נמצאים בחנוכה, אם כן 'זוז' מהמקום אשר אתה עומד עליו 'אדמת קודש', תחל בעבודת הקודש ותגביה קרנך מעלה מעלה...

הרה"ק ה'עקידת יצחק' מאלכסנדר זי"ע הי"ד (ליל ב' תרצ"ז) הוסיף להביא מה שאמר הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע כי י"ג מכילין דרחמי מכוונים המה כנגד י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן, ונמצא שמידת רחום היא כנגד 'גזירה שווה' שעניינה הוא שכל הגזירות ישתוו ויתבטלו, והיינו שמסגולת היום לבטל כל גזירות קשות ורעות.

עוד אמר הרה"ק רבי מנחם מאמשינוב זי"ע כי ימי החנוכה המה כנגד שבעת הרועים, וכמו שאומרים ב'מעוז צור' 'הקם לנו רועים שבעה', ויום זה הוא כנגד יצחק אבינו ע"ה, ועל כן יומא קגרים לפעול זש"ק, שעניין זה מצינו במיוחד אצל יצחק שפעל בנים בתפילתו, וכדכתיב (כה כא) וַיִּעֲתָר יצחק אל ה' וכו', וַיַּעֲתָר לו ה'.

ביום השלישי - המידה המאירה בו היא מידת 'חנון', ומהות מידה זו היא 'מתנת חנם', שהקב"ה נותן וחונן אף למי שאין 'מגיע' לו מן הדין, וכדכתיב (שמות כב כו) 'ושמעתי כי חנון אני, ומקבל תפילת כל פה, וכלשון הרמב"ן שם 'כי חנון אני - חונן ומקבל תחינת כל אדם אע"פ שאינו הגון, מגזירת חינום (חנון) משורש תיבת 'חינם' הוא) וכו', לפיכך אמר כי חנון אני ושומע צעקת 'כל' מתחנן לי עכ"ל.

באר הפרשה - פרשת מקץ - הנוכה

הח' ימים היה הנס מתגדל, והיה כל חר וחר יום טוב. להודות ולהלל יותר ממה שהודה להקב"ה עד עתה, וכעין זה כתבו הבית יוסף והב"ח (סי' תרעג) שבכל יום נתחדש הנס ונתגבר הנס. ומהאי טעמא כתב ה'כל בו' (סי' מד) שנהגו להחליף את הפתילות בכל יום, 'כי בכל לילה היה הנס מתחדש', ונמצא שבכל יום ויום צריך

להודות ולהלל יותר ממה שהודה להקב"ה עד עתה, שהרי הגדיל חסדו עלינו ביום זה יתר מהימים הראשונים, וככל שאור הנס גדול יותר כך צריך הכנה רבתית יותר לקראתו, ועל אחת כמה וכמה שלא יהיה בבחי' 'פוחת והולך' בהדלקתו...

ועל ידי שהאדם נוהג במידה זו, שמעניק משלו אף כשאינו חייב, ונותן גם למי שאינו ראוי (לפי דעתו...) מעורר עליו במרומים הנהגה זו של 'חנוך', לתת לו לפנים משורת הדין. ובדרך צחות יש לומר, הנה מנהג ישראל לחלק 'חנוכה געלט', והזמן גרמא להתעורר לתת 'שמייכל' - חיוך והארת פנים 'בחנים' בכדי לקיים מנהג זה... ואילו הרה"ק משינאווא זי"ע אמר כי 'היום השלישי' מסוגל הוא לפרנסה טובה בהרחבה ולעשירות, שכן קוראים בו בתורה מעניין קרבן הנשיא של שבט זבולון שזכה לעשירות ולחוף ימים ישכון.

והנה בהאי שתא חל ביום השלישי 'שבת חנוכה', והפליגו צדיקי הדורות במעלת האי שבתא, וכמו שהגיד הרה"ק רבי חנוך העניך מאלכסנדר זי"ע (חשבה לטובה חנוכה) 'די גיטע יודען זאגען ('צדיקים' אומרים) ששבת זה הוא שבת גדול' (עיי"ש מילתא בטעמא). ואילו הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע אמר משמיה דאבוה הרה"ק רבי שלום שכנא מפרוהוביטש זי"ע, שכל השבתות עד שבת חנוכה הן בבחינת 'הארץ היתה תוהו ובוהו' (לעיל א ב), אבל מכאן ואילך נאמר 'ויאמר אלוקים יהי אור ויהי אור', שמתגלה האור של השבת על ידי נרות חנוכה ('מרגניתא דבי רבנן' פרשת בראשית, בשם מי ששמע מפ"ק של הרה"ק מרוזין זי"ע).

ביום הרביעי - כתב הרה"ק ה'ישמח ישראל' (אות כח) כי המידה הרביעית לפי דעת האר"י היא 'ארך' (כי 'ארך אפיים' מחולק לב' מידות), ורומז לרפואה, כמו שאומרים 'והעלה ארוכה ומרפא', וכן 'כי הוא חייך ואורך ימך' (דברים ל כ), וכלשונו 'זיוכל להמשיך רפואה לכל תחלואיו ולנגעי נפשו ולטהר המח', עיי"ש עוד.

ביום החמישי - הפליגו צדיקי הדורות במעלת 'נר חמישי', וביארו בזה, כי יום זה לעולם אינו יכול לחול בשב"ק (ואילו שאר ימות החנוכה יכולים להיות בשבת), והרי זה מורה על החשכות הגדולה שיש בו ביום, שהוא מרוחק ביותר מן הקדושה, וגם הוא בסוף החודש (כ"ט לחודש) במיעוט הלבנה שאף זה מרמז על עובי החשכות בהעדר אור הלבנה לגמרי, ועוד, שישראל נמשלו ללבנה וממילא 'מיעוט הלבנה' מורה על שפל המצב בתחתית, אמנם נר החנוכה מאיר אפילו את החושך הגדול ביותר, והרי זה מורה באצבע על גודל כח האור שיש ביום זה, שהרי בכוחו להאיר אפילו את עומק החשיכה.

הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע היה דורש בלשון הגמ' (שבת לא.) 'כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו, בהי עייל', ונרמז בזאת על מי 'שלא מסרו לו מפתחות החיצוניות' - שגם בזמנים שמדליקים בהם על פתח ביתו מבחוץ עדיין אינו מתעורר לרוב חסרון יראת שמים, אך בהי עייל (לא בלשון תימה, אלא בניחותא, כי אכן בה"י עייל) - בנר ה' יכול אף הוא להיכנס אל השער לה', לגודל קדושת אור נר החמישי.

ביום השישי - הוא ראש חודש טבת, ומן העניין להביא מה דאיתא ב'בית יוסף' (בטור סי' תכ"ג בד"ה ועומדים) בשם ספר 'ארחות חיים' (הלכות ר"ח סי' ב) בשם 'רבינו יהודה הלוי', על נוסח תפילת המוספין בר"ח, ראשי חדשים לעמך נתת, זמן כפרה לכל תולדותם שהכוונה בתיבת 'תולדותם' עולה על כל התולדות - המעשים, שעשה אדם משך כל ימי החודש. וביום ראש חודש ביד האדם לתקן את כל אשר שיחת משך ימות החודש, ולכן בא עולת ראש חודש, ככפרה ביום המכפר, ביום ראש חודש. וממשיך ה'ארחות חיים' לבאר מה שאומרים אנו שם בתפילה זכרון לכולם יהיו ותשועת נפשם מיד שונא שביום זה יש 'זיכרון לפני ה' להנצל מן היצר'.

ביום השביעי - מלבד שהינו בהאי שתא ר"ח טבת, וכנ"ל, גם ידוע מה שכתב הגה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי זי"ע בפירושו על 'ספר קרנים' (מאמר ו אות א) שראשי התיבות של 'תקבר בשיבה טובה' (טו טו) הם 'טבת', לרמז שבר"ח טבת נסתלק אברהם אבינו ע"ה, וזכותו הגדולה עומדת ביותר בהאי יומא דהילולא קדישא דיליה, כי 'רחמנא אידכר לן קיימיה דאברהם רחימא'. ומעתה, קדושת ר"ח והארת הילולא קדישא מצטרפים לקדושת הנרות, והמשכיל יבין עד כמה קדוש היום לאדונינו.

'זאת' היתה לי - תוקף מעלת האי יומא רבא ד'זאת הנוכה' ונתנה תוקף קדושת היום כי גדול היום לאדונינו, ואשר הוא עיקר ותוקף ימי האורה, הניסים והנפלאות של חג החנוכה, וכדאיתא בבית אהרן (מב.) וז"ל, פתח ואמר, עיקר הנס ביום השמיני, הגם שבכל שבועה היה הנס מ"מ עיקר הוא השמיני שהוא למעלה מהשבועה, וכפי שאומרים העולם על נס דער נס איז איבער דער זוועלט (הנס הנו למעלה מכללי העולם).

והפליגו צדיקי הדורות נוראות בקדושתו, הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (הנוכה תר"מ ד"ה א"ז) מבאר, שזאת הנוכה הוא כ'שמיני עצרת', דהנה אמרו חז"ל (הובא ברש"י ויקרא כג לו) שנקרא 'עצרת' - כי 'עצרת אתכם אצלי, כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיע זמנו להפטר, אמר, בני בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם, והרי בפרשת אמור הסמיכה תורה את חג הסוכות לציווי הדלקת המנורה, דכתיב בתריה (ויקרא כג ב) 'ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור', ובדרך רמז מביא ה'רוקח' (ריש הל' הנוכה) שלכן קבעו שמונת ימי חנוכה דומיא דחג הסוכות שאף הוא שמונת ימים, אמור מעתה, שזאת חנוכה דומה בטעמו לשמיני עצרת, ואם אמרו על שמיני עצרת בזה"ק (ח"ג לב.) ובהוא חדוונא לא משתבחי במלכא אלא ישראל בלחודייהו (באותה שעת שמחה, לא נמצא אצל המלך כי אם בני ישראל עצמם), זמאן דיתוב עם מלכא, ונטל ליה בלחודיה, כל מה דבעי שאיל ויהיב ליה (והיושב עם המלך לבדו יקבל כל אשר ישאל מאתו), אף על זה היום נאמר כן - כל מאי דבעי שאיל ויהיב ליה.

ומתאמרא בשם צדיקים שקדושת יום זה היא כמו יום הכיפורים, כי כבר איתא מהגר"א (על תיקוני זוהר) שחז"ל קבעו לומר הלל שלם בשמונת ימי חנוכה כנגד שמונה ימים בשנה שהיו צריכים לומר הלל שלם ואין גומרים בהם את ההלל, ובאים אלו

הנה"ק מאוסטרובצה זי"ע אמר, שהנה כבר היה זאת לעולמים שגר ידלוק שבעת ימים, וכמו שמצינו בשרה אמנו שדלק הנר מערב שבת לע"ש, אמנם שידלק שמונה לא מצינו אלא בחנוכה, ואכן, כשדלק הנר ביום השמיני או נגלה לעיני כל שהוא נס שלא כפי סדר ההנהגה ומעל דרך הטבע, ובא זה ולימוד על שאר הימים שהכל הוא 'מנין שמונה', אך עכ"פ 'זאת חנוכה' עצמו ודאי הוא תוקף הנס.

עוד הוכיחו זאת צדיקים מסדר קריאת התורה, שבכל ימי החנוכה קוראים מעניין הנשיאים, ואילו בזאת חנוכה קוראים בפר' 'בהעלותך את הנרות' שהוא ממש מעניינו של יום - הדלקת נרות, ללמדנו שהעיקר הוא ביום זה.

הוסיף הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תר"מ ד"ה א"ז) כי הנה בכל יום קוראים סדר ההקרבה של נשיא אחד, ואילו ביום השמיני קוראים סך כל הקרבנות,

כה. ולפי זה הרווחנו ליישב קו' הבית יוסף (תר"ע), שאכן מצד הדין היה ראוי לקבוע רק שבעת ימי חנוכה, דהנס היה רק שבעת ימים, אך הקב"ה מבקש מאתנו עכבו עמי עוד יום אחד נוסף על השבעה ימים, וביום 'זאת חנוכה' מתייחד קוב"ה עם כנסת ישראל בינם לבין עצמם בייחוד עליון ונשגב, ואין המקטרגים והמשטינים רשאים להיות שם באותה שעה, וממילא ממלא קוב"ה לישראל כל משאלות לבם לטובה ולברכה.

כו. אגב אורחא בענין ההלל בימי החנוכה, איתא מהרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ג ליל ו) וז"ל, והיינו שיש נקודה פנימיות בכל איש ישראל שאין שם מגע נכרי, רק שצריך להיות שנקודה זו תתפשט בכל האדם, ועל ידי הלל והודאה יכולין להכניס נקודה זו בכל הנפש. והוא, עי"ז ששמח האדם בנקודה זו ונותן הודאה להקב"ה על שזכה להיות בכלל ישראל, עי"ז החשק יכול להרחיב הנקודה.

איתא ב'קרן אורה' סוף פרק א' דתענית, וז"ל. גמרא לשמואל הקטן שבחו של ציבור היכי דמי אמר משיב הרוח ונשב ויקא כו', והוא ע"פ המקרא (ישעיהו ס"ח כ"ד) 'והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע'. ולכאורה, כיצד שייך 'ענייה' קודם הקריאה, אבל הוא ע"ז הדרך, כי קודם כל תפלה ובקשת רחמים צריך לסדר תחילה שבחו של מקום ב"ה, והשבח הגדול כאשר יענו בשעת הזכרת שבחו יתברך קודם ריבוי תחנונים. וזהו שנאמר 'והיה טרם יקראו' בתפלה ובתחנונים, ואני אענה שהרי 'עוד הם מדברים' לפני ומספרים גבורותי (ועיין בירושלמי בפרקין פ"ג הי"א), עכ"ל. והיינו שעצם ה'שבח' היא מספקת כדי לענות לו מן השמים.

באר הפרשה - פרשת מקץ - הנוכה

וזכר הבאנו את דברי המהר"ל (נר מצוה ח"ב) שהנהגת העולם בחנוכה היא למעלה מדרך הטבע, דבנהגת הטבע מצינו רק מספר שבע, כמו שבעה ימי שבתא ועוד, וכל הגבוה ממנין שבע הוא למעלה מדרך הטבע, ומאחר דחנוכה הוא מספר שמונה, על כן כל השפעתו עלינו הוא ניסים ונפלאות למעלה מדרך הטבע, ולפי"ז אפשר לומר דחיבה יתירה נודעת לו לזאת חנוכה שהוא יום השמיני של חנוכה, ונמצא שאז הוא שמיני שבשמינית, המורה על כפילות ההנהגה למעלה מן הטבע, גבוה מעל גבוה¹. נמצא שהוא יום פלאות גדולות.

ומשלימים על אלו, ואלו הם ח' הימים - ששה ימי פסח שאין גומרים את ההלל (שהיה לנו לומר בהם הלל השלם. אלא שבשש"פ אין אומרים מטעם (מנילה י:)) 'מעשי ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה', ואף בכל חוה"מ כן, עי' מ"ב ת"צ סק"ז), וראש השנה ויום כיפור שאין אומרים מטעם 'אפשר מלך יושב על כסא דין, וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה' (ר"ה לבי:), ומשמע שם שבלא 'תשובת' ספרי חיים וכו' היה לנו לומר הלל שלם בר"ה ויוה"כ. השתא נמצא שששה ימים הראשונים של חנוכה משלימים לימי הפסח, יום ז' דחנוכה משלים לראש השנה, וזאת חנוכה היא בנגד יום הכיפורים.

עוד בענין ההלל, איתא בספר 'דברי שמואל' להרה"ק מניקשלוברג זי"ע (פרשת וישב חנוכה) דהדלקת נר חנוכה בלילה הוא הכנה שיוכל האדם לבוא בבוקר לבית הכנסת להודות ולהלל לשמו הגדול, בשעת התפילה ובאמירת הלל. כז. כתב הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (מאמרי חודשי כסלו טבת מאמר ב י) 'מרגלא בפומייהו דרבנן רבותינו כת הקודמים, אשר בחנוכה יש מקום לעורר פקודת עקרים ועקרות כעין ראש השנה, הנה לדעתי עיקר הסגולה ביום האחרון הנקרא בפי כל זאת חנוכה', שבכח יום זה לפקוד עקרות (הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע היה חוזר על דברים אלו בשולחנו הטהור בזאת חנוכה, וכן נהגו כמה צדיקים)

סיפר הרה"ק ה'חקל יצחק' זי"ע שאביו הרה"ק ה'אמרי יוסף' זי"ע המתין שנים רבות לאחר נישואיו לזש"ק ולא נפקד, באחת השנים ב'זאת חנוכה' הזכירה אמו את עצמם לטובה לפני הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע, לא ארכו הימים ולתשעה חודשים נולד להם בן למזל"ט.

עובדא ידענא באברך שכעבור שש שנים מנישואיו הודיעו הרופא (בתקופה שלפני חנוכה) שאפסו סיכויי מלהוליד זש"ק, ויהי בליל שבת חנוכה בעודו מזמר 'מנוחה ושמחה' האיר ה' עיניו בתיבות 'קום קרא אליו יחיש לאמצך', שעדיין לא השקיע כראוי בתפילה, ומאחר שמתקרב יום זאת חנוכה ישקיע בזאת ובוודאי תבוא ישועתו, וכן עשה, בליל זאת חנוכה גמר פעמיים את התהלים הוא ובני ביתו, וכמעשהו בלילה כן עשה ביום שגמר את התהלים אחר התפילה הוא ובני ביתו, ואכן... לתקופת השנה מיום אל יום נולד להם בנם הראשון, וכהיום הוא אב לו' בנים ובנות ללא ראיית פני הרופא אפילו פעם אחת.

עוד זאת מסוגל יום זה ביותר לפרנסה טובה ומזוני רוחי, וכמו שרימז הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (זאת חנוכה) בפסוק (דה"י א' כט יא) 'לך ה' הגדולה (זה יום א' דחנוכה), והגבורה (יום ב'), והתפארת (ג'), והנצח (ד'), וההוד (ה'), כי כל בשמים ובארץ, והמתנשא לכל לראש (ו'), לך ה' הממלכה (ז') והעושר והכבוד' זה זאת חנוכה, שאפשר לזכות ביום זה לשפע רב של פרנסה ועשירות, וגם שאר ימי חנוכה מסגולים לעשירות, וכמו שכתב ב'ערוגת הבושם' (פרשת ויגש) לרמז כן מן הפסוק (בראשית מה ה) 'כי למחיה שלחני אלקים לפניכם', שלחני ר"ת ל'הדליק נר ש'ל ח'נוכה ש'מונת ימים, שאם מדליק הנרות כל שמונת ימים זוכה למחיה ולפרנסה בריווח.

עוד כתב ה'אמרי נועם' (סוף יום ז' דחנוכה) כי 'בנים פרנסה' עולה כמנין 'זאת חנוכה' (497), ללמדנו שהזמן גרמא לפעול בבני ובמזוני.

וב'חסד לאברהם' (זאת חנוכה) להרה"ק רבי אברהם מראדאמסק זי"ע מביא, שיום זה מסוגל לעורר את הגאולה השלימה, כדכתיב (במדבר ז פד) 'זאת חנוכה המזבח ביום המשח אותו', 'המשח' מלשון משיח בן דוד, לרמז שהוא הזמן המסוגל למהר ולהחיש גאולתנו ביום זה.

ואחרים נתנו רמז כי ר"ת של 'משיח' הוא 'מ'דליקין ש'מונת ימי ח'נוכה', ובא ללמד שבימי חנוכה יש ניצוץ מאורו של משיח, והזמנים נעלים ונשגבים ביותר, וכאשר הגידו צדיקי הדורות רמז לדבר בלשון הכתוב (תהילים קלב יז) 'ערכתי נר למשיחי', וצריך רק להתחזק שלא תיפול עליו תרדמה גדולה ועמוקה חלילה (ראה בזע קודש ליל א ד"ה וכו').

חנוכה' ניכר גודל האהבה והרצון שחפץ השי"ת בעמו ישראל, ועלינו מוטלת החובה לנצל את הזמן כרבעי, כדי 'שלא יריע אויבי עלי', בימים ההם ובזמן הזה.

מיהו צריך לזכור את שני הצדדים, וכפי שאמרו צדיקים שמצד אחד אומרים בהתפעלות 'זאת חנוכה', היינו שאפשר להרגיש ולראות את הניסים והנפלאות הנשפעים ביום זה כי הוא עיקר החנוכה, אולם לאידך גיסא יפרש בניחותא 'זאת חנוכה', ותו לא, והיינו שהימים חולפים ועוברים, ולא יתחרט למחר שלא ניצלו כרבעי כ"ט.

על כן, 'זאת' עשו וחיו, להודרו כל אחד ל לקחת לידו כל איש את ספר התהלים בידו ביום גדול ונשגב זה, ולפני ה' ישפוך שיחולא לבקש מעומק הלב

וכן פירש הרה"ק מהר"ש (הראשון) מבאבוב זי"ע בפסוק (תהלים קיח ג) 'מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו', שהיום השמיני המרומו בתיבת 'זאת', מוכן ומזומן לפעול דברים שהם בבחינת 'נפלאות בעינינו', וכמו שאמרו צדיקים שאפשר למשש בידים את ההנהגה הניסית הנשפעת מלמעלה ביום גדול וקדוש זה כ"ט.

'זאת' עשו וחיו - לנצל יום קדוש זה כרבעי

והנה מתנה זו מורה על האהבה רבה שיש להשי"ת אל ישראל עמו, וכמו שרימו ה'ישמח ישראל' (חנוכה אות ג) בפסוק (תהלים מא יב) 'בזאת ידעתי כי חפצת בי כי לא יריע אויבי עלי', בזה שהבורא נתן לנו 'זאת

כח. פעם נכנס יהודי אל הגאון ה'חזון איש' זצ"ל, והתאונן בפניו על מצבו הדחוק בענייני פרנסתו, והוסיף ואמר, שהוא זקוק לנס גדול כדי שיצליח לפרוע חובותיו ולחזור לדרך המלך, ולא בכל יומא מתרחיש ניסא, נענה החזו"א ותיקן אותו כך 'לאו, בכל יומא מתרחש ניסא', היינו שלא כן הוא, אלא אכן, יכול האדם לזכות לנס. וב'זאת חנוכה' תרווייהו איתנייהו ביה, חדא שאפשר לזכות לניסים בכל העניינים, ועוד כי בזמן זה אין טבע כלל, וכל עניני העולם מתנהלים למעלה מדרך הטבע, ואז הנס גופא בדרך הטבע.

כ"ט. הגה"צ רי"ש אונגאר זצ"ל גאב"ד 'חוג חתם סופר' (כ"ט) היה אומר משם רבו הרה"ק ה'ויגד יעקב' מפאפא זי"ע, שלפעמים בהגיע יום זאת חנוכה עורך האדם חשבון הנפש ונופלים בלבו מחשבות עצבות ויאוש, בראותו שלא מילא כראוי את הזמנים הקדושים בימים אלו, אמנם, על זה נאמר לו, התגבר בשעה זו לדחות מחשבות פסולות אלו, כי 'זאת' חנוכה, עדיין עומדים אנו בתוקפן של ימי החנוכה - עדיין אפשר לפעול נשגבות. זאת ועוד כי 'הכנעה' זו גופא היא תכלית ימי החנוכה, וזהו 'זאת חנוכה', להביא את האדם לידי שפלות וענוה (אבל לא לעצבות ויאוש ח"ו). ויזהר שלא יתקיים בו חלילה (תהלים צב ז) 'איש בער ולא ידע וכסיל לא יבין את זאת', להיות כשוטה וכסיל שאינו מבין ומנצל את גודל הזמן של 'זאת' חנוכה, ומחמת חוסר ידיעה נותן ליום זה לעבור מבלי להתאמץ למלא אסמיו בהשפעות טובות, אלא 'לו חכמו ישכילו זאת' ויבינו סגולתו של יום גדול וקדוש זה להתחזק ולומר 'בזאת אני בוטח'. ל. נודע מאמרו של הרה"ק מרוז"ן זי"ע (עירין קדישין השלם) מה שהצדיקים יכולים לפעול בראש השנה ויום הכיפורים יש ביד כל יהודי פשוט לפעול בזאת חנוכה.

יש שביארו את הענין כי אין נצרך כהיום הזה להביא את הניסים והנפלאות אלא הם מוכנים ועומדים בשמי מרום, על כן סגי בתפילת כל יהודי פשוט להוציאם מן הכח אל הפועל.

מעשה היה בחסיד המפורסם רבי בן ציון אוסטרובער זצ"ל, אשר המתין כעשר שנים לפרי בטן ועדיין לא נושע, ונכנס בראש השנה אל רבו הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע וזעקתו בפיו, כי היום הוא 'עת פקידה' [כמו שאמרו (ר"ה יא). בר"ה נפקדה שרה רבקה רחל וחנה] ומבקש מהרבי שיושיעו, נענה לו הרה"ק, אם אכן עת פקידה הוא היום אם כן מה אתה צריך אותי... (כמי שאומר תפעל לעצמך את ישועתך), יצא משם רבי בן ציון ונכנס אל בית המדרש וגעה בבכיה נוראה במשך שעה ארוכה, ואכן פעל את הישועה וכעבור תשע חודשים נולד לו בן במזל טוב.

אף אנן נעני ונאמר, עת רצון היום לנו, אין צורך לרוץ אנה ואנה, אלא כל אחד יכול לפעול לעצמו להיפקד בדבר ישועה ורחמים, ומה עוד, שהרי כל אחד יש בכוחו היום לשדד מערכות כצדיק הדור, וכמאמרו של הרה"ק מרוז"ן הנזכר, אם כן איפוא זאת עשו וחיו, שפכו כמים ליבכם להאיר את ה'חשכה' כל חד וחד בדידיה, כי קרובה ישועתנו לבוא.

לא. הנה מבקשים אנו בתפילת נעילה ביוה"כ 'פתח לנו שער בעת נעילת שער', וידוע להקשות בלשון פתח לנו שער, והרי השערים פתוחים עדיין אלא שעומדים לנעול אותם, ומן הראוי יותר לומר 'אל תנעל'... אלא שעיקר

באר הפרשה - פרשת מקץ - חנוכה

ובהשתפכות הנפש שיזכה לצאת מכל המיצרים בגשמיות וברוחניות לך, כי ביום הזה אשר הבורא מריק עלינו רב שפע מכל טוב אין לנו אלא לקיים בנפשנו 'הרחב פיך ואמלאהו' לבקש מבעל הרחמים ובוודאי ימלא משאלותינו לטובה לג.

הרחמן יעשה לנו ניסים כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בימים ההם בזמן הזה, ובזכות מתתיהו כה"ג ובניו יראנו נפלאות ובאורו נראה אור, 'אור חדש על ציון תאיר ונוכה כולנו יחד מהרה לאורו' אבי"ר.

הבקשה היא, פתח לנו שער כלומר שתפתח את השער שבנו - שערי הלב, כי ודאי ששערי שמים פתוחים אך הלב אטום וסתום, ועל כך אנו זועקים רבש"ע פתח שערי הלב בכדי שנבין ונשכיל לבקש בעד הנפש חנינה, כי אם לא עכשיו אימתי. ולענייננו יאמר, כי הרבה יש לשפוך שיח בכדי שנדע לנצל את היום הגדול והקדוש הזה לטוב לנו כל השנה.

לב. פעם נכנס הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע בזאת חנוכה לבית המדרש, ומצא את החסידים משחקים ב'דריידעל' כמנהג ישראל תורה, נענה ואמר להם 'וואס מ'שפילט חנוכה - קען מען נאך פאר-שפילן, אבער וואס מ'שפילט זאת חנוכה - קען מען נישט פאר-שפילן...' (מה שמרוויחים בימי חנוכה, שכידוע אפשר להרויח כסף במשחק זה אפשר עוד להפסיד, שבמשחק הבא יכול להפסיד כל מה שהרוויח במשחק זה, אבל מה שירוויח בזאת חנוכה יתקיים אצלו לעולם) ורמז לקניני נצח שאפשר לקנות ביום זה.

מן הבאר

איתא בשו"ע (סי' תרע"ז ס"ד) 'הנותר ביום השמיני מן השמן הצריך לשיעור הדלקה עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו', והיו צדיקים מפליגים בסגולת מנהג 'שריפת הפתילות', וכמו שכתב ב'סידור רבי שבת' בשם המקובלים בזה"ל, ולאחר שדולק ליל שמיני יקח כל הפתילות יחדיו וידליקם עם השמן זית הנשאר בפכים הקטנים. וסגולתו להינצל מהריגת דם בעזר ה', עכ"ל. ורמז לדבר כי מ"ד הנרות (עם השמשים) עולה כמניין 'דם', ובכלל דבריו להינצל מכל שפיכות דמים, ושלא יצטרכו עמך בית ישראל אפילו ל'בדיקת דם', אלא נזכה לבריות גופא ונהורא מעליא בלי שום צרה ועקתא. וכך היה אומר הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע בעת שריפת הפתילות ס'זאל פארברענט ווערן די גאנצע שלעכט'ס פון אידישע קינדער' - שישרף כל הרע מבני ישראל, 'רע' ברוחניות ו'רע' בגשמיות...

לג. כה אמר הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע בימי החנוכה ('חנוכה' ד"ה עוד אמר) צריך האדם להאמין, שבאמירת תהלים אפשר לצאת מכל השטותים ומכל המיצרים ומכל השינויים שיש לאדם - ובזה יוכל עמוד נגד מחשבות הייאוש שמכניס בו היצר.

שמעו נא למעשה נורא שאירע לפני עשרות בשנים, בישיבתו של הגאון רבי חיים יצחק חייקין מתלמידי החפץ חיים בעקס-לע-בען שבצרפת חלה אחד התלמידים ונתגלה 'גידול' בצווארו ל"ע, מיד החישו אותו לפני רופאים מומחים וכולם כאחד אמרו שיש כאן סכנת נפשות, ואין מנוס מלנתח אותו בדחיפות כדי להסיר הגידול, אולם מאידך עצם עריכת הניתוח אף היא כרוכה בסכנת נפשות, שכן אם ינתחו יתר על המידה אפילו כחוט השערה או אם שמא תזוז הסכין במשהו יש חשש מיתה בדבר, והבהילו את הבחור לרופא מומחה היושב בפאריז, ואף הוא הסכים שמוכרחים לנתחו להצילו, אלא שחשש לקחת את האחריות על עצמו.

באותו הזמן התגורר הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זי"ע בפאריז והלכו לדרוש בעצתו לדעת כדת מה לעשות, והנה מעשה זה היה כג' שבועות לאחר חנוכה, אמר להם הרה"ק עדיין שמורים עימי פתילות מימי החנוכה העבר עלינו לטובה, קחו פתילות אלו, יניחם הבחור על אותו המקום ויסתגר בבית ג' ימים ובל יצא חוצה (ומי יעמוד בסוד קדושים), מלאו את דבריו, לאחר מכן שב הבחור אל הרופא, הרופא ערך לו 'צילום' וראה שהנה סר ה'נגע' לגמרי ואין זכר למה שהיה, ויצא בהתפעלות ושאל מי הוא הרופא הלזה שעשה את הניתוח, הרי הוא ממש יחיד מומחה בתחומו שהוריד את כל מה שהיה צריך להוציא בדיוק נמרץ לא פחות ולא יותר...

ואכן, לעשות מופתים כאלו עם הפתילות לאחר חנוכה זקוקים אנו לכוחו הגדול של איש האלוקים רבי איציק'ל, אך עתה ב'זאת חנוכה', יכול כל אחד לשדד מערכות הטבע, וכדבריו של הרה"ק מרוז'ין שאפילו איש פשוט הוא כצדיק הדור ביום הזה.